

A. Ekonomický vývoj SR

v roku 1995

1. SVETOVÁ EKONOMIKA

1.1. Globálny makroekonomický vývoj

Vývoj svetovej ekonomiky sa v roku 1995 vyznačoval priaznivou konjunktúrnou situáciou s dlhodobou charakteristickými rozdielmi v dynamike ekonomického rastu medzi najvýznamnejšími priemyselne vyspelými krajinami združenými v OECD a ďalšími globálnymi celkami.

Rast svetového outputu dosiahol za rok 1995 hodnotu 3 % a medziročný prírastok hrubého domáceho produktu (HDP) za krajiny OECD predstavoval 2,7 %. Dynamika rastu v rozvojových krajinách bola podstatne vyššia. V krajinách Latinskej Ameriky sa rast HDP pohyboval v intervale 5-8 %, dlhodobu vysokú dynamiku rastu si udržal región krajín juhovýchodnej Ázie, v rámci ktorého najrýchlejší rast zaznamenala Čína (9,8 %) a Južná Kórea (9,3 %). V rámci skupiny transformujúcich sa ekonomík nadobudol vývoj presvedčivo rastovú dynamiku v krajinách CEFTA, v ostatných ekonomikách naďalej pretrvávala stagnačná až recesná tendencia.

V krajinách OECD vrcholil v roku 1995 konjunktúrny cyklus s charakteristickým nerovnomerným rozložením v rámci jednotlivých celkov tohto zoskupenia. Najrýchlejšie tempo hospodárskeho rastu 3,3 % sa dosiahlo v USA, v Európskej únii to bolo 2,6 %, v Japonsku 1 %. Zatiaľ čo v USA v tomto roku už došlo k miernemu poklesu hospodárskej aktivity, v Európskej únii sa dynamika rastu oproti roku 1994 zrýchlila a japonská ekonomika sa iba pomaly začala zotavovať zo zdĺhavej hospodárskej recesie z predchádzajúcich rokov.

Cenový vývoj aj v roku 1995 potvrdzoval neinflačný charakter prebiehajúceho konjunktúrneho cyklu: miera inflácie v krajinách OECD a EÚ dosiahla 3 %, v USA 2,8 %, v Japonsku iba 0,1 %. Vo viacerých tradične inflačných ekonomikách Latinskej Ameriky sa v roku 1995 podarilo inflačné tlaky do značnej miery utlmiť. Na hranici inflačného prehriatia hospodárskeho rastu sa však nachádzali viaceré rýchlo sa rozvíjajúce ekonomiky juhovýchodnej Ázie, v Číne dosiahla miera inflácie 15,4 %.

Miera nezamestnanosti v krajinách OECD dosiahla v priemere 7,4 %, čo je oproti roku 1994 mierne zníženie. Medzi jednotlivými krajinami však naďalej ostávajú veľké rozdiely a aj vývoj nezamestnanosti bol značne diferencovaný. V Japonsku miera nezamestnanosti vzrástla na 3,4 %, v USA sa znížila na 5,7 %, v Európskej únii ako celku sa takisto znížila, no naďalej si zachovala dvojcifernú hodnotu 10,8 %.

1.2. Európska únia

V Európskej únii sa zvýšená pozornosť sústredovala na kvalitatívne charakteristiky ekonomickej rovnováhy, podmieňujúce úspešné zavŕšenie projektu vytvorenia menovej únie v roku 1999. Nerovnomerný postup procesu približovania národných menovo-finančných ukazovateľov ku konvergenčným kritériám Maastrichtskej zmluvy viedol k potvrdeniu "dvojrychlostnej", resp. "viacrýchlostnej" koncepcie menovej únie. Za kritérium úspešnosti celého projektu sa striktno stanovilo vytvorenie presvedčivo pevnej východiskovej základne z prvej skupiny najstabilnejších krajín, čo by malo zaručiť dôveryhodnosť a stabilitu novej spoločnej európskej meny na medzinárodných finančných trhoch.

Plnenie konvergenčných kritérií dospelo v roku 1995 k nerovnakým výsledkom tak v jednotlivých ukazovateľoch, ako aj v jednotlivých členských štátoch EÚ.

Situácia v oblasti inflácie bola vo väčšine krajín v zásade uspokojujúca, miera inflácie mala naďalej klesajúcu tendenciu a postupilo aj zblížovanie miery inflácie medzi jednotlivými krajinami. Cenové konvergenčné kritérium v roku 1995 spĺňalo 11

z 15 členských štátov EÚ. Hlavnými faktormi tohto priaznivého vývoja boli mierny rast miezd a výrazné zvýšenie produktivity práce.

Dynamika procesu zblížovania dlhodobých úrokových mier sa v roku 1995 spomalila. Súviselo to s istým vyčerpaním rýchleho efektu znižovania inflácie na tento ukazovateľ a problematickým vývojom v oblasti znižovania deficitov štátneho rozpočtu. Kritérium úrokovej miery spĺňalo 10 krajín.

Vývoj bol priaznivý aj v oblasti výmenných kurzov. Osobitne meny, fungujúce v rámci európskeho mechanizmu výmenných kurzov, sa vyznačovali relatívne vysokou stabilitou. Prispelo k tomu opatrné prijímanie menovopolitických opatrení v jednotlivých členských štátoch, ako aj hospodárska konjunktúra, ktorá umožňovala rozšíriť manévrovací priestor pre hospodárskopolitické rozhodovanie. Kritérium dlhobohjšej (dvojročnej) stability výmenných kurzov spĺňalo 7 členských štátov Európskeho menového systému.

Plnenie konvergenčných kritérií bolo najmenej uspokojujúce v oblasti sanácie verejných financií. Konsolidácia rozpočtového hospodárenia zatiaľ plne nevyužila príležitosti vyplývajúce zo zrýchlenia hospodárskeho rastu. Vo viacerých krajinách napriek uplatňovaniu politiky obmedzovania rozpočtového deficitu boli deficity v pomere k HDP stále prívysoké. Konvergenčnú hranicu 3 % spĺňali iba 3 krajiny. Neuspokojujúce tempo má aj proces znižovania celkového vládneho dlhu na hranicu 60 % HDP. Toto kritérium spĺňali 4 štáty EÚ.

1.3. Vývoj na devízových trhoch

Vývoj výmenných kurzov hlavných mien - amerického dolára (USD), nemeckej marky (DEM) a japonského jenu (JPY) - na devízových trhoch sa v roku 1995 vyznačoval postupným zotavovaním USD po mexickej kríze z konca roka 1994 a relatívnou stabilitou mien v rámci európskeho mechanizmu výmenných kurzov (ERM) vo vrcholiacej fáze prípravy Európskej menovej únie. Od 1. januára 1995 sa 9. členom ERM stal rakúsky šiling (ATS), ako jediná mena spomedzi mien nových členských štátov Európskej únie.

Kurz dolára voči nemeckej marke i japonskému jenu na devízových trhoch klesal až do apríla, keď dosiahol najnižšie priemerné mesačné hodnoty 1,38 DEM/USD a 83,87 JPY/USD. Koncom marca nemecká Bundesbanka pristúpila k zníženiu diskontnej sadzby o 0,5 % na 4 %, v apríli Bank of Japan znížila diskontnú sadzbu o 0,75 % na 1 %. V júni sa situácia na devízových trhoch relatívne upokojila. Dolár začal mierne rásť a ekonomický summit G7 v kanadskom Halifaxe neodporučil vážnejšie podnety na koordináciu politiky výmenných kurzov.

Od augusta začal dolár rásť výraznejšie, a to tak voči jenu, ako aj voči marke. Zmena na devízových trhoch bola výsledkom intervencií centrálnych bánk na podporu kurzu dolára. Svoju úlohu tu zohrali aj očakávania ďalšieho uvoľňovania menovej politiky v Európe a Japonsku. Koncom augusta Bundesbanka znížila o 0,5 % svoju diskontnú a lombardnú sadzbu na 3,5 % a 5,5 %. Tento krok prakticky okamžite nasledovali viaceré centrálné banky členských krajín ERM. V septembri znížila diskontnú sadzbu aj Bank of Japan na rekordne nízku úroveň 0,5 %, čo pomohlo doláru prelomiť hranicu 100 JPY/USD.

Počas roka sa na devízových trhoch upevnila pozícia amerického dolára voči japonskému jenu z 99,73 JPY/USD (v januári) na 103,15 JPY/USD (v decembri). Na druhej strane sa upevnila aj pozícia nemeckej marky voči doláru, a to najmä v dôsledku výrazného poklesu dolára v prvej polovici roka. Z východiskovej úrovne 1,53 DEM/USD (v januári) sa marka zhodnotila na 1,43 DEM/USD (v decembri).

V rámci Európskeho menového systému sa v roku 1995 podarilo dosiahnuť značné pokroky v stabilizácii európskeho mechanizmu výmenných kurzov. V marci uskutočnené devalvácie španielskej pesety (o 7 %) a portugalského escuda (o 3,5 %) napomohli stabilizáciu kurzov oboch týchto mien, ktoré sa v polovici roka dostali do koridoru ERM. Do stabilnej pozície sa po prechodne zvýšenej volatilitě, súvisiacej s prezidentskými voľbami, vrátil aj kurz francúzskeho franku k nemeckej marke. Stabilizujúcim faktorom ERM bolo od augusta zjavné zhodnocovanie dolára voči marke. Najslabšou menou ERM bola aj v roku 1995 dlhodobo sa znehodnocujúca írsky libra.

Spomedzi mien mimo ERM sa v roku 1995 po prechodnom poklese, súvisiacom s nedôverou k stavu švédskych verejných financií, mierne zhodnotila švédsky koruna voči marke. Zvyšoval sa aj kurz švajčiarskeho franku, ktorý napriek zníženiu švajčiarskej diskontnej sadzby o 2 % dosiahol koncom septembra najvyšší kurz voči nemeckej marke za posledných 9 rokov (0,80 CHF/DEM).

1.4. Svetový obchod

Rast svetového obchodu mal v roku 1995 opäť vyššiu dynamiku než rast produkcie. Celkový objem svetového obchodu tovarov a služieb prekročil po prvýkrát v dejinách čiastku 6 biliónov USD. Medzinárodná výmena tovarov dosiahla hodnotu 4,9 bilióna USD a oproti roku 1994 vzrástla o 8 %. Obchod so službami dosiahol 1,2 bilióna USD, t.j. o 14 % viac než v roku 1994.

Najdynamickejšou zložkou svetovej výmeny tovarov bol obchod so spracovanými výrobkami a v jeho rámci osobitne vývoz produkcie vysokých technológií, ktorého hodnota vzrástla viac ako o štvrtinu.

O vysokú dynamiku svetového obchodu sa zaslúžili najmä krajiny juhovýchodnej Ázie, Latinskej Ameriky, ale aj strednej a východnej Európy. Rozhodujúci podiel svetového obchodu - odhadovaný na 2/3 celkového objemu - sa v roku 1995 realizoval prostredníctvom nadnárodných spoločností, ktoré v čoraz väčšej miere profitujú z rozširovania praxe voľných výrobných zón najmä v novo sa industrializujúcich krajinách.

2. EKONOMICKÝ VÝVOJ V TRANSFORMUJÚCICH SA KRAJINÁCH STREDNEJ EURÓPY

Nastúpené hospodárske oživenie sa v Poľsku, Maďarsku, Slovinsku, Českej republike a na Slovensku udržalo aj v roku 1995. Vo všetkých piatich ekonomikách pokračoval trend rastu objemu priemyselnej výroby, ktorý sa mohol realizovať najmä vďaka možnosti exportu do vyspelých krajín. S výnimkou Maďarska sa dynamika vývoja miery inflácie spomalila. Novým prvkom vývoja je prílev krátkodobého kapitálu, ktorý sa premietol do výšky devízových rezerv centrálnych bánk. Z hľadiska dlhodobého vývoja je významné, že vo všetkých krajinách strednej Európy dochádza k oživeniu investičnej aktivity.

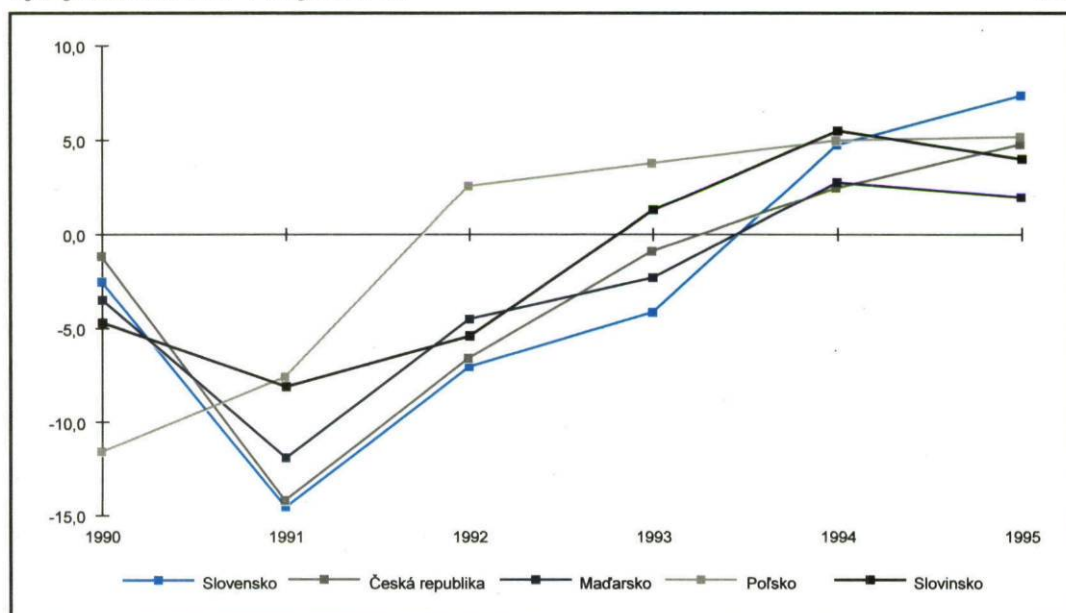
V roku 1995 sa tieto krajiny výraznejšie orientovali na zavedenie konvertibility svojej meny. Spoločným cieľom je priblížiť sa základnej norme konvertibility meny - odstráneniu reštrikcií transakcií na bežnom účte platobnej bilancie. Volná vymeniteľnosť meny je v konečnom dôsledku nevyhnutnou podmienkou začlenenia sa do medzinárodných ekonomických zoskupení.

2.1. Hrubý domáci produkt

V roku 1995 pokračoval hospodársky rast zaznamenaný v predchádzajúcom období - v Poľsku od roku 1992, pre Slovinsko bol prelomový rok 1993 a pre ostatné ekonomiky rok 1994. V Českej republike, Poľsku a na Slovensku sa dynamika rastu HDP oproti roku 1994 zrýchlila. Tempo rastu sa mierne spomalilo v Slovinsku. V Maďarsku sa hlavné rastové tendencie zachovali, aj keď v porovnaní s ostatnými porovnávanými krajinami v najnižšej miere.

Vývoj reálneho HDP v krajinách V4

(%)

Rozhodujúce impulzy rastu v českej ekonomike pochádzali z priemyslu, stavebníctva a obchodu. Na strane dopytu boli hlavnými stimulmi spotreba domácností a investičný dopyt, spotreba vlády pritom poklesla. Hospodárske výsledky Maďarska boli poznamenané úspornými vládnymi opatreniami, ktoré viedli k poklesu reálnych miezd a príjmov, tým aj k poklesu spotrebiteľského dopytu a vnútorného obchodu. Tendencie rastu priemyselnej produkcie aj investičného dopytu však ostali zachované. V Poľsku pokračovalo ekonomické oživenie vplyvom rastu exportu a investičného dopytu, zachoval sa aj rast priemyselnej a stavebnej

produkcie. Na Slovensku hlavnými hybnými silami konjunktúry boli pokračujúci rast exportu, zvýšenie súkromnej spotreby a oživenie investičnej aktivity. V Slovinsku bolo hlavným stimulom rastu výrazné zvýšenie investičného dopytu sprevádzané rastom spotrebiteľského dopytu.

2.2. Vývoj cien

Vývoj spotrebiteľských cien bol v roku 1995 najmiernejší na Slovensku a v Českej republike, výrazné spomalenie tempa inflácie nastalo v Slovinsku. V Poľsku bol hospodársky rast sprevádzaný naďalej vysokou mierou inflácie. Inflačné tlaky spôsobovali najmä vplyv silného spotrebiteľského dopytu a úzke miesta v ponuke. K zmierneniu dynamiky vývoja cien prispela zmena kurzového mechanizmu zavedená v máji 1995. V Maďarsku bol vývoj cenovej hladiny ovplyvnený pokračujúcou dereguláciou cien, devalváciou forinta a zavedením dovoznej prírážky, čo sa odrazilo v nanovo sa zvyšujúcej miere inflácie.

2.3. Štátny rozpočet

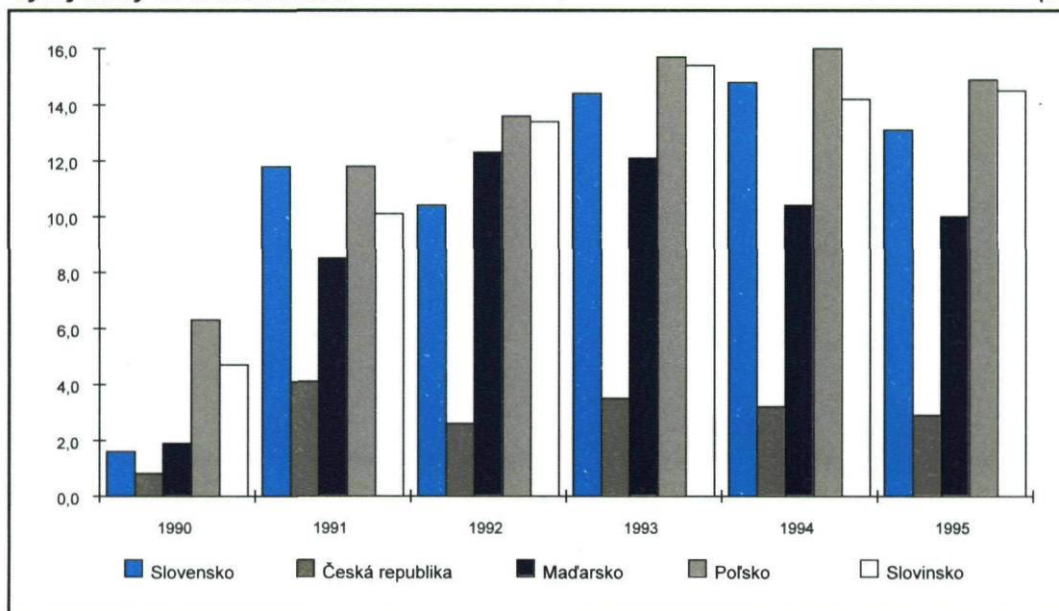
S výnimkou Maďarska nepresiahli schodky štátnych rozpočtov porovnávaných krajín úroveň 3 % HDP. V Českej republike, podobne ako v predchádzajúcich rokoch, bolo v roku 1995 hospodárenie vlády prebytkové.

2.4. Trh práce

Pozitívnym prvkom vývoja v porovnávaných krajinách bol mierny pokles miery nezamestnanosti, s výnimkou Slovinska. Na najvyššej úrovni ostáva v tejto skupine krajín naďalej miera nezamestnanosti v Poľsku.

Vývoj miery nezamestnanosti

(%)

2.5. Zahraničný obchod

Objem vývozu aj dovozu sa v porovnávaných krajinách od začiatku 90-tych rokov každoročne zvyšuje, vyššia potreba dovozu však spôsobuje, že obchodná bilancia je vo väčšine krajín pasívna. Naďalej sa prehĺbuje orientácia zahraničného obchodu na krajiny s vyspelou trhovou ekonomikou. V priebehu roka 1995 sa uskutočnili kroky k ďalšej liberalizácii vzájomného obchodu krajín CEFTA a došlo k dohode o rozšírení zoskupenia o Slovinsko.

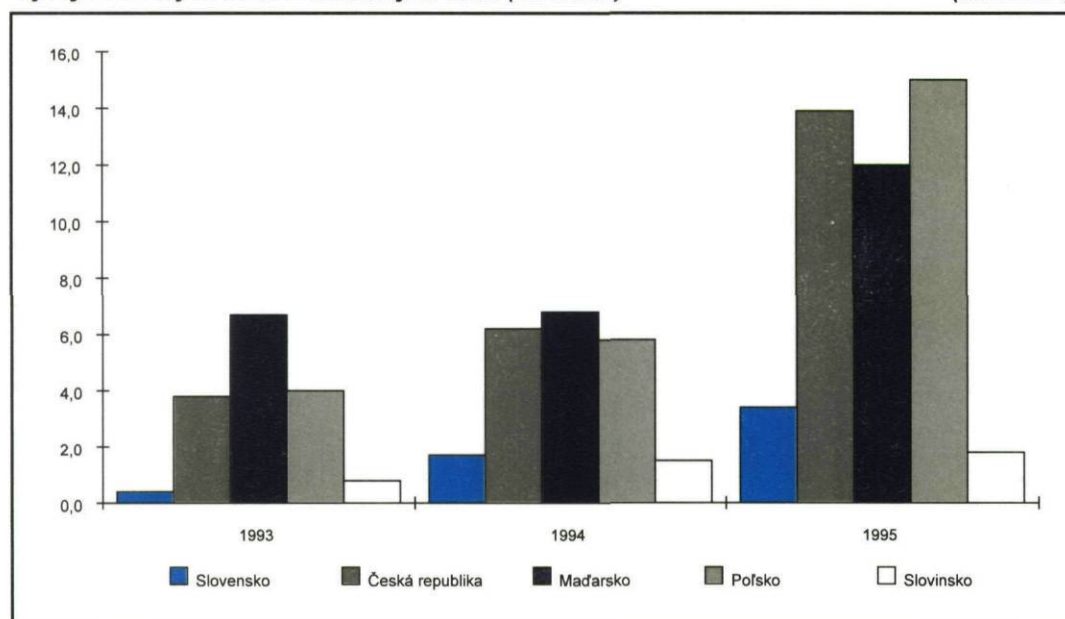
V roku 1995 sa nerovnováha zahraničnoobchodnej výmeny v Maďarsku výrazne znížila, čomu prispelo zavedenie dovoznej prirážky a devalvácia forintu. Podobne v Poľsku prispela k zníženiu deficitu obchodnej bilancie vyššia dynamika vývozu. V Českej republike a Slovinsku sa zvýraznil trend rastúceho deficitu obchodnej bilancie spôsobený stratou dynamiky vývozu pri rýchlejšom raste dovozu. Len na Slovensku bol vývoj vonkajších vzťahov v roku 1995 charakterizovaný obchodnou bilanciou s kladným saldom.

2.6. Devízové rezervy

Dostatočná výška devízových rezerv bola jedným z predpokladov zavedenia konvertibility národných mien jednotlivých krajín v roku 1995.

Vývoj devízových rezerv centrálnych bánk (bez zlata)

(mld. USD)

2.7. Celkové porovnanie

Konkrétne výsledky spolupôsobenia hospodárskej politiky vlády a menovej politiky v oblastiach, ako sú rast ekonomiky, trh práce, cenový vývoj a úroveň vonkajšej zadlženosti, sú znázornené pomocou tzv. magického štvoruholníka. Hodnoty jednotlivých ukazovateľov sa znázorňujú smerom od priesečníka osí. Čím väčšia je plocha štvoruholníka, ktorý takto vznikne, tým priaznivejšie makroekonomické výsledky znázorňuje.

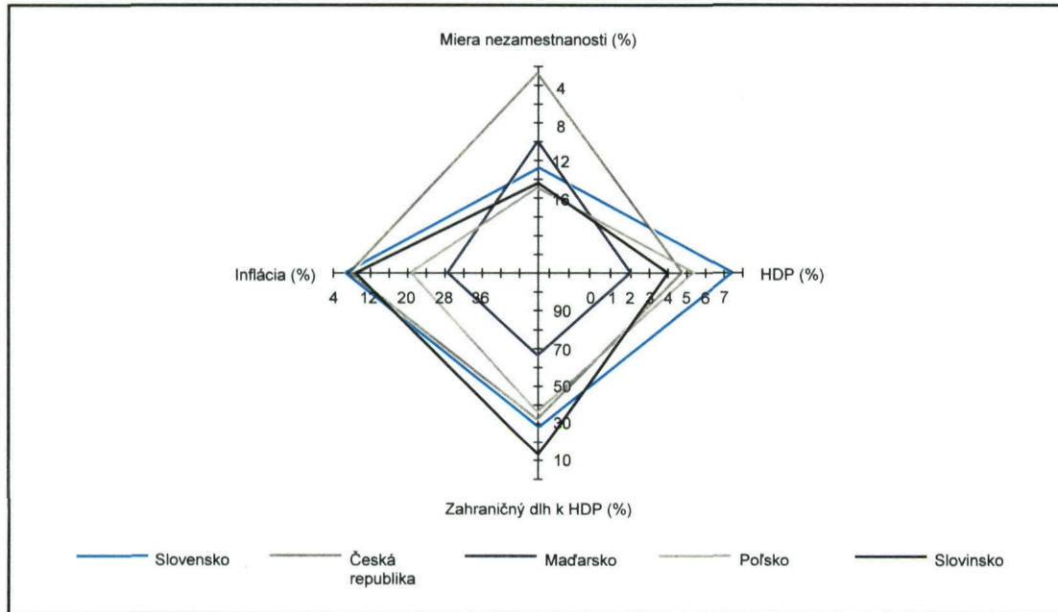
Z hľadiska vývoja v jednotlivých krajinách sa ako najvyrovnanejší javí makroekonomický vývoj v Českej republike, kde boli rovnomerne dosiahnuté výsledky v želanom smere vo všetkých štyroch oblastiach.

Z porovnávaných krajín mal vývoj na Slovensku v roku 1995 jedny z najpriaznivejších makroekonomických charakteristík. Pozitívom bolo najmä spomalenie tendencie rastu spotrebiteľských cien a vysoký hospodársky rast meraný percentuálnym prírastkom HDP. Menej priaznivo sa javí pozícia Slovenska pri porovnaní miery nezamestnanosti.

Poľsko dosahuje vysokú mieru hospodárskeho rastu, má však naďalej vysokú mieru inflácie a nezamestnanosti ako aj pomerne vysoké zahraničné zadlženie. Maďarsko malo oproti ostatným krajinám nižšiu dynamiku rastu reálneho HDP,

vysokú úroveň zahraničnej zadlženosti v pomere k HDP a najvyššiu mieru inflácie. Slovinsko má v pomere k HDP najnižšiu mieru zahraničného zadlženia, v roku 1995 dosiahlo opäť vysoký medziročný prírastok HDP a ročná miera inflácie dosiahla jednocifernú hodnotu, má však pomerne vysokú mieru nezamestnanosti.

Základné makroekonomické ukazovatele za rok 1995

Súčasný hospodársky vývoj v krajinách strednej Európy naznačuje, že po období neštandardných výkyvov a transformačnej recesie nastupuje fáza stabilizácie. Zásadný prínos na dosiahnutých výsledkoch mala menová politika, ktorá v domácom prostredí stabilizovala cenový vývoj, podporila konkurencieschopnosť zahraničného obchodu prostredníctvom riadenia menového kurzu, posilnila menovú a tým aj rozpočtovú disciplínu.

Stabilizácia makroekonomického prostredia prispievala vo všetkých porovnávaných krajinách k postupnému oživovaniu domáceho spotrebiteľského a investičného dopytu, a teda k rastu úlohy vnútorných hybných síl hospodárskeho rastu.

3. EKONOMICKÝ VÝVOJ NA SLOVENSKU

3.1. Všeobecná situácia

Prechod slovenskej ekonomiky do fázy oživenia od roku 1994 pokračoval v roku 1995 zrýchleným tempom. HDP za rok 1995 vzrástol o 7,4 %. Ročná miera inflácie meraná indexom spotrebiteľských cien dosiahla 7,2 %, priemerná ročná miera inflácie predstavovala 9,9 %. Hospodárenie vládneho sektora sa uzavrelo s deficitom štátneho rozpočtu vo výške 8,3 mld. Sk (t.j. 1,6 % HDP). Bilancia zahraničného obchodu a služieb dosiahla aktívne saldo 16 944 mld. Sk.

Dosiahnuté výsledky svedčia o tom, že v ekonomike SR sa popri rastovom trende vo vývoji reálneho sektora výrazne presadil aj proces ďalšieho upevňovania makroekonomickej rovnováhy, na ktorom sa podieľali pozitívne efekty vzájomného spolupôsobenia viacerých vnútorných i vonkajších faktorov. Bola to jednak pretrvávajúca priaznivá konjunktúrna situácia vo svetovom hospodárstve, ktorá umožňovala realizovať pomerne vysoké objemy slovenského exportu na zahraničných trhoch. Ďalej to bola opatrne prorastová, do rámca protiinflačných zámerov zasadená menová politika NBS, ale aj menovo neutrálna finančná politika vlády, orientovaná na obmedzovanie deficitu štátneho rozpočtu.

Z hľadiska stimulov hospodárskeho rastu v roku 1995 bolo dôležité, že oproti roku 1994, v ktorom výhradnou hybnou silou rastu bol zahraničný dopyt, došlo v tomto roku už aj vo vnútornej ekonomike k oživeniu spotrebiteľského a investičného dopytu. V ekonomike sa však zatiaľ neobnovila dynamika tvorby hrubého fixného kapitálu. Hospodársky rast bol predovšetkým výsledkom zapájania nevyužitých kapacít do výroby a iba v malej miere vyžadoval dodatočnú pracovnú silu. V ekonomike preto aj v roku 1995 pretrvávala relatívne vysoká miera nezamestnanosti, ktorá v ročnom priemere predstavovala 13,8 %.

Rozsiahla aktivita sa v roku 1995 zaznamenala v oblasti ďalšieho systémového postupu transformačného procesu na Slovensku. Na reguláciu procesu transformácie vlastníckych vzťahov sa prijali štyri zákony, ktoré upravujú postavenie jednotlivých subjektov v tomto procese. Bola to predovšetkým novela zákona o veľkej privatizácii (NR SR č. 190/1995 Z.z., novela Zákona o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby SNR č. 92/1991 Zb. v znení neskorších predpisov), ktorá legislatívne uzavrela diskusiu o metódach privatizácie v prospech štandardných postupov. Druhá vlna kupónovej privatizácie bola nahradená tzv. dlhopisovou metódou, ktorá dáva občanom zaregistrovaným do druhej vlny kupónovej privatizácie nárok na dlhopisy Fondu národného majetku (FNM) v nominálnej hodnote 10 000 Sk so splatnosťou aj s príslušným výnosom 31. decembra 2000, resp. s možnosťou ich alternatívneho využitia na stanovené činnosti. Novelou zákona sa rozšírili právomoci FNM, čo podstatne zrýchliło proces privatizácie s využitím najmä priamych predajov, ale aj zrýchlených verejných súťaží a predajov akcií na kapitálovom trhu.

V nadväznosti na uvedený zákon bol prijatý zákon o zabezpečení záujmov štátu pri privatizácii strategicky dôležitých štátnych podnikov a akciových spoločností (NR SR č. 192/1995 Z.z.), vyčleňujúci skupiny podnikov, ktorých privatizačné postupy bude schvaľovať vláda.

Novela zákona o investičných spoločnostiach a investičných fondoch (NR SR č. 191/1995 Z.z., novela Zákona SNR č. 248/1992 Zb. v znení neskorších predpisov) posunula tieto subjekty do pozície portfóliových investorov a zároveň definuje podmienky výkonu štátneho dozoru v tejto oblasti.

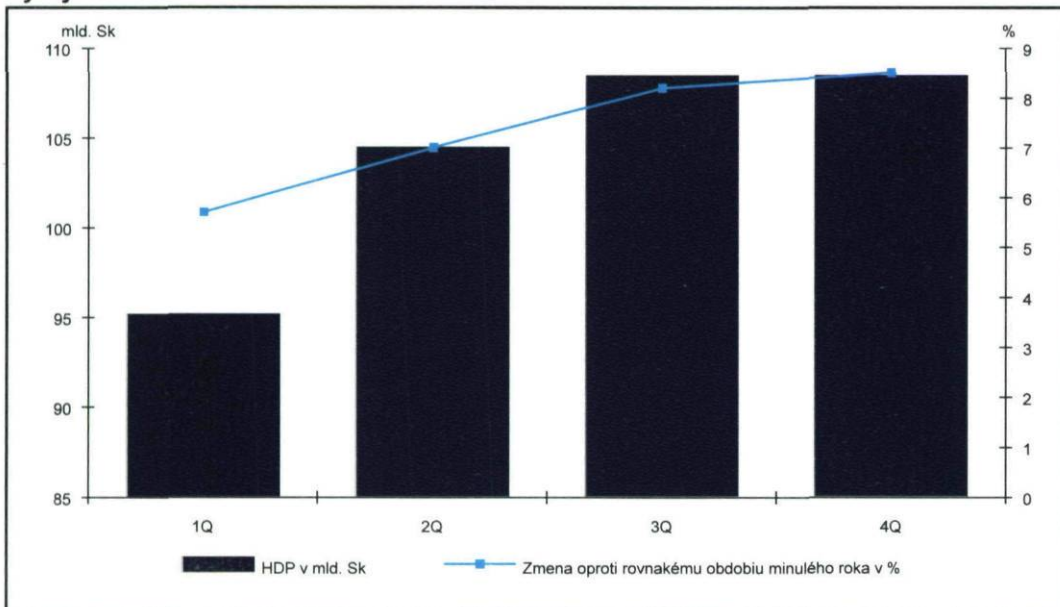
Napokon s cieľom zvýšiť transparentnosť obchodovania s cennými papiermi bola prijatá novela zákona o cenných papieroch (NR SR č. 171/1995 Z.z., novela Zákona SNR č. 600/1992 Zb. v znení neskorších predpisov), ktorá explicitne ustanovuje, že obchody s cennými papiermi sa môžu realizovať iba na verejnom trhu.

Pokračujúci pozitívny trend vo vývoji vonkajších ekonomických vzťahov, výrazný nárast devízových rezerv NBS a oslabenie závislosti ich tvorby od zahraničných pôžičiek, ako aj celkové upevnenie makroekonomickej rovnováhy, umožnilo prijať nový devízový zákon (NR SR č. 202/1995 Z.z.), ktorý s platnosťou od 1. októbra 1995 zaviedol vonkajšiu konvertibilitu slovenskej koruny v rozsahu bežného účtu platobnej bilancie. Súčasťou procesu liberalizácie devízového režimu bola štandardizácia platobných vzťahov s Českou republikou a ukončenie clearingového zúčtovania vzájomných medzirepublikových platieb.

3.2. HDP a vývoj v hlavných sektoroch ekonomiky

Hrubý domáci produkt v stálych cenách roku 1993 vzrástol oproti roku 1994 o 7,4% a dosiahol 416,7 mld. Sk. Dynamika rastu HDP sa zrýchľovala v priebehu celého roka (prírastky HDP medzi jednotlivými štvrtkami v porovnaní s rovnakými obdobiami minulého roka predstavovali 5,7 %, 7,0 %, 8,2 % a 8,5 %).

Vývoj HDP v SR v roku 1995

Poznámka: V stálych cenách roku 1993

Hospodársky rast v roku 1995 sa vyznačoval dvoma charakteristickými črtami. Bol to jednak rovnomernejší podiel jednotlivých odvetví ekonomiky na tvorbe HDP. Vyrovnali sa najmä proporcie medzi rastom vo výrobných odvetviach a v sektore služieb, čím sa do istej miery stabilizoval podiel trhových výrobkov a služieb na pridanej hodnote. Jednak to bola všeobecne vysoká dynamika rastu produkcie a služieb - zrýchlil sa rast priemyselnej produkcie, zastavil sa pokles vo verejnej nákladnej doprave, pokračovalo oživenie stavebníctva. Problematický zostáva naďalej vývoj v poľnohospodárstve, ktorého výkonnosť, meraná objemom pridanej hodnoty, sa oproti roku 1994 ďalej znížila.

Priemyselná produkcia (meraná výrobou tovaru) vzrástla o 8,3 %, pričom na jej raste sa podieľali predovšetkým malé podniky (do 24 pracovníkov), zatiaľ čo nárast produkcie v stredných a veľkých podnikoch dosiahol iba 5,2 %. Priaznivým momentom vývoja v priemysle (oproti roku 1994) bolo, že celý jeho nárast

zabezpečila vysoká dynamika rastu v spracovateľskom priemysle (10,2 %). Naopak v ťažobných odvetviach a energetike došlo k poklesu produkcie (o 0,4 %, resp. o 1,1 %).

Positívny smer mala aj dynamika vývoja jednotlivých výrobných rámcov spracovateľského priemyslu: najdynamickejšie sa rozvíjala výroba strojov a zariadení (15,0 %), ktorá ešte v roku 1994 bola v pomerne hlbokoj recesii. Rýchlejšie než celková produkcia priemyslu rástli aj odvetvy chemického (10,8 %) a kovospracujúceho (9,1 %) priemyslu, spomalilo sa však tempo rastu v odvetvách výroby koksu, ropných produktov a jadrových palív (6,1 %). V potravinárskom priemysle pokračoval pokles produkcie (o 2,1 %).

Rast priemyselnej produkcie (v štatisticky sledovaných stredných a veľkých podnikoch) bol aj v roku 1995 podmienený predovšetkým zahraničným dopytom. Dynamika predajov na vývoz sa oproti roku 1994 zvýšila, výsledkom čoho bolo ďalšie zvýšenie podielu produkcie s exportným určením na celkovej predanej priemyselnej produkcii na 43,2 % (oproti 40,4 % v roku 1994).

Oživenie sa presadilo aj v sektore stavebníctva. Celoročný nárast objemu stavebnej produkcie (v bežných cenách) dosiahol 4,2 %. Vzhľadom na vysoký prepád stavebníctva v predchádzajúcich rokoch tu však išlo zatiaľ skôr o postupné prekonávanie stagnácie než reálny rast. Osobitnou črtou oživenia tohto sektora bolo, že ho zabezpečil vysoký nárast objemov stavebnej produkcie v zahraničí (16,9%), zatiaľ čo celoročný objem tuzemských stavebných prác zostal zhruba na úrovni roku 1994 (resp. sa zvýšil o 0,9 %). Podiel stavebnej produkcie realizovanej v zahraničí na celkovej produkcii odvetvia v roku 1995 predstavoval 14,4 %.

V súvislosti s celkovým hospodárskym rastom sa výrazne zmenila dynamika výkonov verejnej nákladnej dopravy. Oproti roku 1994 sa objem prepravených tovarov zvýšil o 6,4 % (zatiaľ čo v roku 1994 bol zaznamenaný oproti roku 1993 pokles o 14,4%).

V poľnohospodárstve sa ani v roku 1995 nepodarilo prekonať nepriaznivé tendencie z prechádzajúceho obdobia. Vyprodukovaný objem pridanej hodnoty v bežných cenách sa znížil o 2,2 %, po zohľadnení cenového vývoja bol nižší o 5,4 %. Tržby poľnohospodárskych organizácií za predaj poľnohospodárskych výrobkov boli o 2,2 % vyššie ako v roku 1994, po zohľadnení cenového vývoja však boli o 1 % pod úrovňou minulého roka.

Rast spotrebiteľského dopytu sa odzrkadlil v náraste maloobchodného predaja v bežných cenách o 19,6 %, čo v stálych cenách predstavovalo zvýšenie o 8,9 %.

3.3. Vývoj cien a inflácia

Ročná miera inflácie meraná indexom spotrebiteľských cien dosiahla v roku 1995 po prvýkrát od začiatku transformačného procesu jednocifernú hodnotu 7,2 %. Oproti roku 1994 to znamená jej utlmenie viac než o jednu tretinu. Priemerná ročná miera inflácie dosiahla 9,9 %.

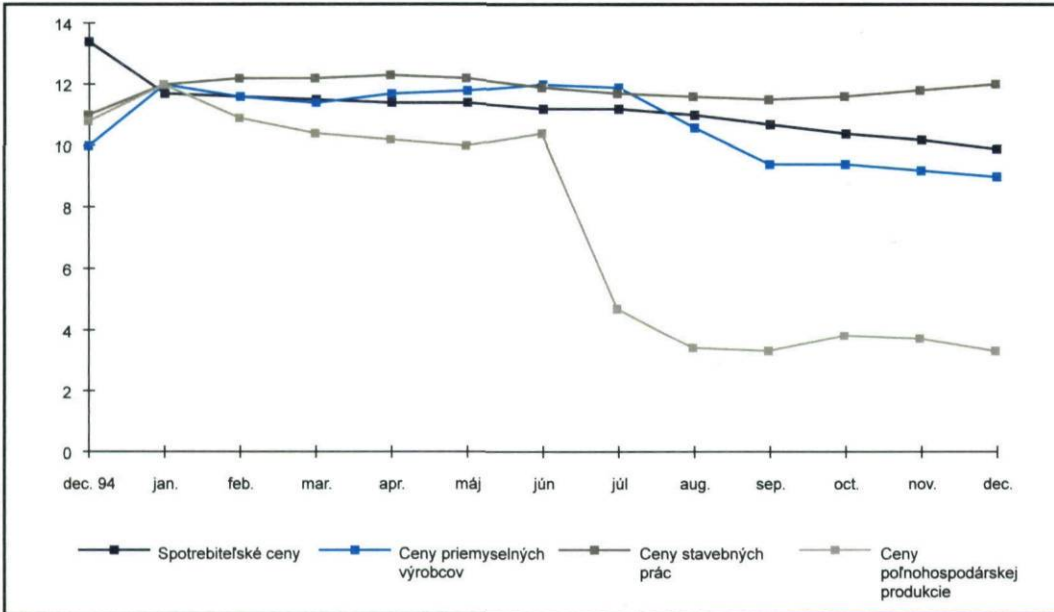
Na zníženie tempa inflácie pôsobili najmä tri skutočnosti: hospodárska politika vlády v roku 1995 neobsahovala potenciálne inflačné opatrenia; stabilita daňového systému, zvýšený výber daní a zdržanlivá politika v oblasti výdavkov štátneho rozpočtu prispeli k zlepšeniu výsledkov rozpočtového hospodárenia a podstatnému oslabeniu inflačného pôsobenia deficitu štátneho rozpočtu; priaznivo sa vyvíjala platobná bilancia.

Proinflačným smerom pôsobili úpravy cien, taríf a poplatkov vo viacerých sektoroch ekonomiky. Rast spotrebiteľských cien vyvolali aj niektoré výpadky poľnohospodárskej produkcie a v plošnejšom rozsahu rast cien priemyselných výrobcov.

V medziročnom porovnaní bol určujúcim stabilizujúcim faktorom vývoja spotrebiteľských cien vývoj cien poľnohospodárskej produkcie, ktorých celoročný nárast dosiahol v priemere 3,3 %. Spolu s cenami priemyselných výrobcov sa najmä v druhom polroku vyznačovali podstatne nižšou dynamikou rastu než spotrebiteľské ceny. Naopak ceny stavebných prác sa po celý rok pohybovali nad vývojovou hladinou spotrebiteľských cien. Celoročný nárast cien priemyselných výrobcov predstavoval v priemere 9,0 % a stavebných prác 12,4 %, čo v oboch prípadoch zhruba zodpovedá dynamike vývoja z predchádzajúceho roka.

Priemerný ročný rast cien

(%)

Vývoj spotrebiteľských cien podľa jednotlivých tovarových položiek sa v prvom polroku vyznačoval všeobecnou tendenciou k poklesu. K badateľnejším medzi mesačným výkyvom sezónneho charakteru došlo až v letných mesiacoch najmä vo vývoji cien potravinárskeho tovaru a služieb.

Rast spotrebiteľských cien spôsobil medziročné zvýšenie životných nákladov v priemere o 9,5 % pri relatívne rovnomernom rozložení na jednotlivé sociálne skupiny obyvateľstva.

3.4. Mzdy a produktivita práce

Rýchle tempo hospodárskeho rastu, ale aj zrušenie mzdovej regulácie uplatňovanej v predchádzajúcom roku, sa odzrkadlilo v relatívne vysokej dynamike rastu nominálnych miezd. Priemerná mesačná nominálna mzda dosiahla v priemysle (organizácie s 25 a viac pracovníkmi) 7 492 Sk, čo predstavuje oproti roku 1994 zvýšenie o 15,2 %. V stavebníctve dosiahla priemerná mesačná mzda 7 503 Sk, čo je zvýšenie o 14,9 %; v doprave to bolo 7 733 Sk, zvýšenie o 17,9 % a v obchode 5 669 Sk, zvýšenie o 13,2 %.

Priemerná mesačná nominálna mzda na pracovníka hospodárstva SR dosiahla 7 195 Sk a oproti roku 1994 sa zvýšila o 14,1 %.

Medziročný prírastok priemernej reálnej mesačnej mzdy predstavoval v priemysle 5,2 %, v stavebníctve 4,9 %, v doprave 7,7 % a v obchode 3,4 %. V celohospodárskom priereze sa reálna mzda zvýšila o 4,4 %. Relatívne vysoké prírastky reálnych miezd boli výsledkom neinflačného trendu vo vývoji spotrebiteľských cien.

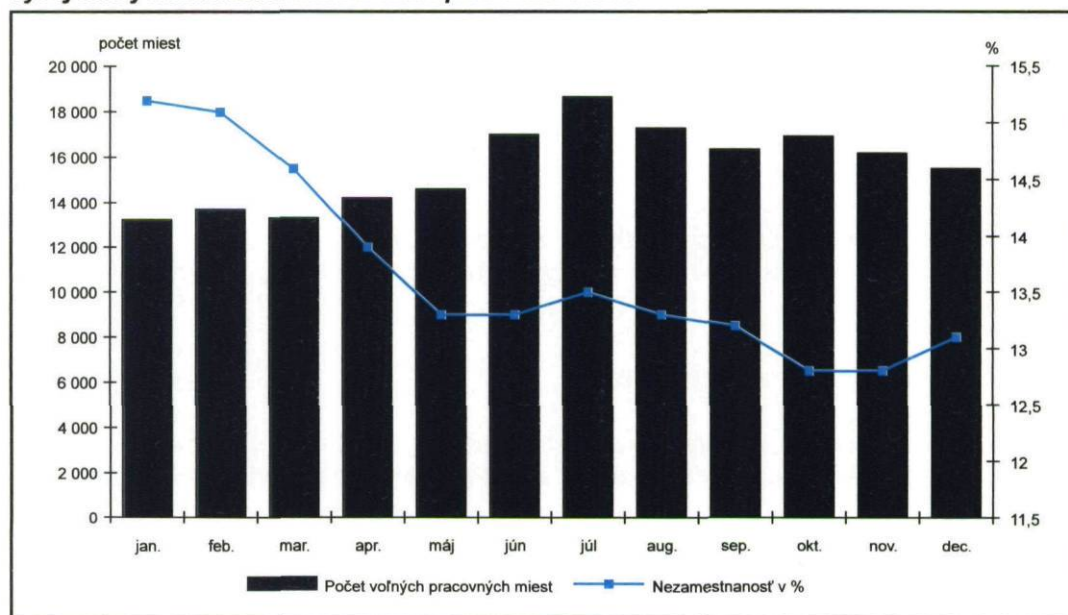
Nepriaznivejšie oproti roku 1994 sa v roku 1995 vyvíjala relácia medzi rastom reálnych miezd a rastom produktivity práce. V nominálnom vyjadrení prevýšil rast priemernej mesačnej mzdy rast produktivity práce meranej z HDP o 0,2 %. Tempo rastu reálnej mzdy bolo rovnaké ako rast produktivity práce meranej z HDP v porovnateľných cenách.

3.5. Trh práce

Hospodársky rast podnietil aj postupné zlepšovanie situácie na trhu práce, ktoré sa začalo výraznejšie presadzovať od 2. štvrťroka 1995. V jednotlivých odvetviach a sektoroch ekonomiky sa však zamestnanosť vyvíjala s rôznou dynamikou. K najväčšiemu prírastku zamestnanosti (o 6,5 % oproti decembru 1994) došlo v obchode a v priemysle (o 4,4 %). V doprave zamestnanosť fakticky stagnovala (prírastok o 0,6 %) a v stavebníctve dokonca poklesla (o 3,4 %).

Vo všetkých odvetviach sa dynamika vývoja zamestnanosti odvíjala od jej výrazného nárastu v súkromnom sektore. Najväčší nárast zamestnanosti v súkromnom sektore sa zaznamenal v odvetví dopravy (o 31,6 %); podiel súkromného sektora na celkovej zamestnanosti v doprave však zostal stále veľmi nízky (15,8 % oproti 12,2 % v decembri 1994). Značný prírastok zamestnanosti v súkromnom sektore sa dosiahol aj v obchode (o 10,5 %) a jeho podiel na celkovej zamestnanosti v obchode dosiahol 93,7 %. V priemysle sa v súkromnom sektore zamestnanosť zvýšila o 15,0 % a jej podiel na celkovej zamestnanosti odvetvia dosiahol 68,9 %. V stavebníctve pri celkovom poklese zamestnanosti sa zamestnanosť v súkromnom sektore zvýšila o 2,4 % a jej podiel na celkovej zamestnanosti odvetvia dosiahol 84,4 %.

Vývoj miery nezamestnanosti a voľné pracovné miesta

Miera nezamestnanosti dosiahla ku koncu decembra 13,1 %, čo predstavuje medziročné zníženie o 1,7 %. Znížil sa aj počet nezamestnaných na jedno voľné pracovné miesto (z 28 v decembri 1994 na 22 v decembri 1995), čo možno pripísať jednak hospodárskemu rastu, jednak zlepšovaniu činnosti úradov práce pri sprostredkovaní pracovných príležitostí. Menší než vysokému tempu hospodárskeho rastu zodpovedajúci medziročný pokles miery nezamestnanosti v celohospodárskom priereze však napovedá, že v slovenských podnikoch ešte existujú významné objemy skrytej nezamestnanosti, ktoré pohlcujú efekty zvyšovania produkcie na

zamestnanosť priamo v podnikoch a iba v zostávajúcej časti sa premietajú do znižovania evidovaných nezamestnaných pracovných síl.

3.6. Súkromný sektor

V roku 1995 vytvoril súkromný sektor (vrátane družstevného) 64,9 % HDP a zamestnával 56,5 % z celkového počtu pracovníkov hospodárstva SR. Podiel súkromného sektora na celoročnom objeme výroby v priemysle predstavoval 64,6 % a v stavebníctve 81,8 %. V súkromnom sektore sa realizovalo 92,2 % maloobchodného obratu a 62,1 % výkonov cestnej nákladnej dopravy.

Ku koncu decembra 1995 pôsobilo v hospodárstve SR 43 636 organizácií orientovaných na tvorbu zisku, čo je o 7 449 viac ako na začiatku roka, (zvýšenie o 20,6 %). Podiel organizácií s úplným alebo prevažne súkromným vlastníctvom na celkovom počte týchto organizácií predstavoval 96,4 %, čo bolo oproti stavu z konca roka 1994 zvýšenie o 0,9 %.

Od začiatku roka poklesol počet zaregistrovaných podnikajúcich súkromných osôb o 4,1 % (na 275 110 osôb). Tento vývoj bol zrejme do istej miery odrazom diferenciačného procesu v skupine malých súkromných podnikateľov, vyvolaného sprísňovaním finančných podmienok ich činnosti (najmä zavedenia registračných pokladníc). K najvýraznejšiemu poklesu o 5,7 % došlo v skupine samostatne hospodáriacich roľníkov, naopak prudkým tempom rástla skupina slobodných povolání (lekári, právnici atď.), ktorej početný stav sa od začiatku roka takmer strojnásobil.

K 31. decembru 1995 pôsobilo v Slovenskej republike 9 520 organizácií so zahraničnou kapitálovou účasťou, čo bolo o 26,6 % viac než na začiatku roka.

3.7. Zahraničný kapitál

Prílev zahraničného kapitálu investovaného na území SR sa v prvej polovici roka 1995 v dôsledku rozličných neekonomických vplyvov spomalil. Vývoj v druhom polroku však ukázal, že išlo skôr o prechodné, vyčkávacie obdobie zahraničných investorov. Ku koncu roka 1995 dosahoval objem zahraničného kapitálu investovaného v SR 21,9 mld. Sk. Medziročný prírastok predstavoval 5,3 mld. Sk, z toho 4,4 mld. Sk (t.j. 82 %) sa realizovalo v druhom polroku roka.

Podľa celkovej výšky vloženého zahraničného kapitálu boli najväčšími investormi v roku 1995 Rakúsko, Nemecko, Česká republika a USA. Podiely týchto krajín na celkovom objeme zahraničného kapitálu v SR sa pohybujú v intervale od 12,4 % (USA) do 23,4 % (Rakúsko) a spolu predstavujú približne 70 % celkového objemu zahraničného kapitálu v SR. S významnejšími podielmi kapitálových vkladov (od 5,7 % do 2,2 % z celkového objemu) nasledujú Veľká Británia, Holandsko, Francúzsko, Švédsko a Taliansko. Podiely ostatných krajín, ktorých kapitál pôsobí na území SR, neprevyšujú 1 % z celkového objemu.

V sektorovej štruktúre zahraničných investícií sa v roku 1995 dostalo na prvé miesto odvetvie priemyslu. Podiel priemyslu na celkovom objeme zahraničného kapitálu v ekonomike SR dosiahol ku koncu roka 43,4 %, nasledoval obchod s 32,4 % a na treťom mieste s podielom 15,7 % bol finančný sektor.

V regionálnom rozložení si prioritné postavenie udržiava hlavné mesto Bratislava s podielom 62,1 %. V roku 1995 však došlo aj k určitému zintenzívneniu investičných tokov do okresov s doteraz nízkym podielom zahraničného kapitálu a s vysokou mierou nezamestnanosti.

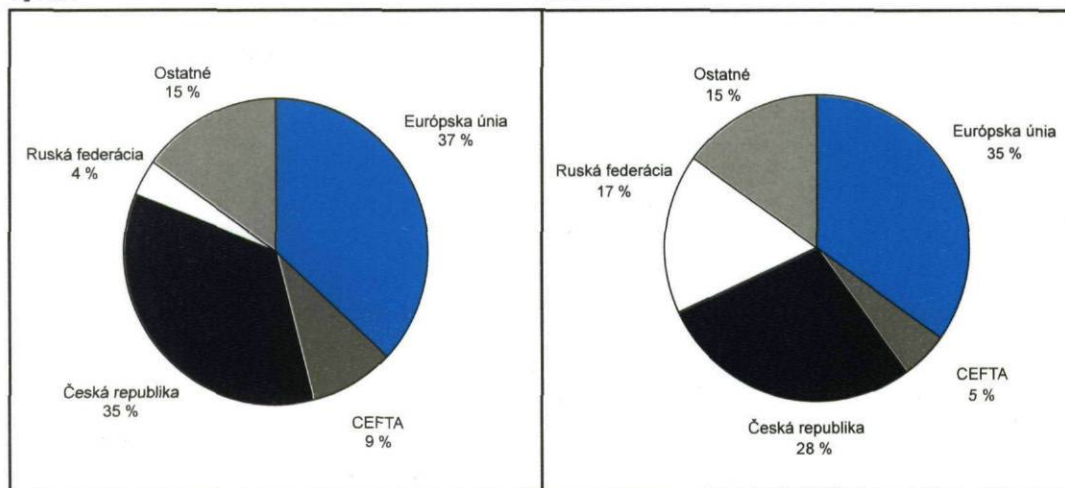
3.8. Zahraničný obchod

Zahraničný obchod SR v roku 1995 naďalej profitoval z medzinárodnej konjunktúry. Realizovaný zahraničnoobchodný obrat dosiahol 507 481 mil. Sk a v porovnaní s rokom 1994 sa zvýšil o 18,9 %. V dynamike dovozu a vývozu sa však začali presadzovať tendencie reflektujúce hospodársky rast a zvýšený dopyt vo vnútornej ekonomike, ale aj postupné vyčerpávanie devalvačného efektu.

Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu SR v roku 1995

Vývoz

Dovoz

Dynamika vývozu sa v medziročnom porovnaní spomalila na 18,5 % (oproti 28,5 % v roku 1994), zatiaľ čo dynamika dovozu sa zrýchlila na 19,1 % (oproti 8,5 % v roku 1994). Pri rýchlejšom raste dovozu než vývozu vykázala obchodná bilancia v roku 1995 iba mierne aktívne saldo vo výške 717 mil. Sk. Vysoký predstih vývozu služieb pred dovozom opäť zabezpečil aktívne saldo bilancie služieb vo výške 16,2 mld. Sk.

Exportná výkonnosť ekonomiky (meraná podielom vývozu tovarov a služieb na HDP v bežných cenách) sa pod vplyvom rastu domáceho dopytu znížila zo 72,2 % v roku 1994 na 62,7 % v roku 1995.

Aktívne saldo obchodnej bilancie 7,4 mld. Sk sa dosiahol so štátmi Európskej únie (z toho s Nemeckom 11,6 mld. Sk, Talianskom 0,5 mld. Sk a Holandskom 0,2 mld. Sk). So štátmi združenia CEFTA bolo saldo 29,6 mld. Sk (z toho s Českou republikou 20,2 mld. Sk, Maďarskom 6 mld. Sk a Poľskom 4,2 mld. Sk). Aktívne saldo sa dosiahol aj s Ukrajinou, Indiou, Egyptom, Rumunskom, Bulharskom.

Pasívne saldo 1 mld. Sk bolo v zahraničnom obchode so štátmi OECD (z toho s Japonskom 3,1 mld. Sk, USA 3 mld. Sk, Austráliou 0,3 mld. Sk a združením EZVO 2,3 mld. Sk), s Čínou (1,2 mld. Sk), Tchajwanom (1,5 mld. Sk). Naďalej vysoké pasívne saldo sa zaznamenalo s Ruskou federáciou (33,2 mld. Sk).

V teritoriálnej štruktúre zahraničného obchodu SR pokračovala tendencia jeho presmerovania na vyspelé priemyselné krajiny, najmä na krajiny Európskej únie. Podiel krajín Európskej únie na slovenskom vývoze dosiahol 37,4 %, na dovoze do SR 34,7 %. Najväčším obchodným partnerom SR v tomto zoskupení je Nemecko, ktorého podiel na celkovom slovenskom vývoze predstavoval 18,8 % a na dovoze do SR 14,4 %.

Reštrukturalizačný proces v zahraničnom obchode s transformujúcimi sa ekonomikami bol charakterizovaný poklesom zahraničnoobchodnej výmeny

s krajinami bývalého ZSSR a s Českou republikou a naopak, jej nárastom najmä s krajinami CEFTA. Podiel krajín CEFTA na zahraničnoobchodnom obrate SR síce bez ČR nedosahoval ani 10 %, dynamika obchodnej výmeny s týmito krajinami sa však zrýchľuje, zatiaľ čo podiely ČR sa znižujú. Česká republika však naďalej zostáva naším hlavným obchodným partnerom: koncom roka 1995 dosahoval podiel ČR na celkovom slovenskom vývoze 35,2 %, na dovoze do SR 27,5 %.

Tovarová štruktúra zahraničného obchodu SR sa v roku 1995 formovala pod vplyvom dvoch faktorov. V štruktúre vývozu sa naďalej odzrkadľoval efekt výhodného výmenného kurzu slovenskej koruny, vytvárajúceho priaznivé exportné prostredie predovšetkým pre produkciu s vysokou cenovou pružnosťou a nízkym stupňom pridanej hodnoty. Štruktúra dovozu sa utvárala najmä pod vplyvom dynamiky hospodárskeho rastu, ktorá si vyžiadala zvýšené potreby dovozu materiálových a investičných vstupov.

Vo vývoze sa naďalej udržiaval vysoký podiel produkcie s nízkym stupňom finalizácie. Podiel tovarových skupín SITC 2, 3, 4, 5, 6, ktoré zahŕňajú produkciu surovinového a polotovarového charakteru predstavoval 63 % celkového slovenského vývozu. Dynamika vývozu týchto položiek bola rýchlejšia než celková dynamika vývozu v roku 1995, v dôsledku čoho sa ich podiel v štruktúre vývozu oproti roku 1994 zvýšil. Podiel strojov a zariadení (SITC 7) predstavoval 18,8 % a priemyselných výrobkov (SITC 8) 12,2 %.

Tovarová štruktúra zahraničného obchodu SR v roku 1995 (% z celkového objemu)

	Vývoz	Dovoz
(SITC 0) Potraviny	5,0	6,8
(SITC 1) Nápoje	0,9	1,1
(SITC 2) Surové materiály	5,0	5,8
(SITC 3) Nerastné palivá a mazivá	4,2	17,9
(SITC 4) Živočíšne a rastlinné oleje a tuky	0,1	0,2
(SITC 5) Chemikálie	13,2	13,5
(SITC 6) Trhové výrobky	40,5	17,6
(SITC 7) Stroje a prepravné zariadenia	18,8	29,0
(SITC 8) Priemyselné výrobky	12,2	8,0

Štruktúra dovozu do SR reflektovala hospodársky rast, ktorý si vynútil vyššie dovozy surovín a materiálov. Dovoz týchto tovarových skupín (SITC 2, 5, 6) rástol rýchlejšie než celkový dovoz, vyššiu dynamiku mal aj dovoz strojov a zariadení (SITC 7). Zároveň, a napriek zaťažnosti dovoznou prirážkou, pomerne značne vzrástol aj dovoz produkcie určenej prevažne na súkromnú spotrebu (vrátane potravinárskej produkcie), čo je odrazom zvýšenej dynamiky nominálnych príjmov obyvateľstva. Najvyšší podiel v štruktúre dovozu zaujímali stroje a zariadenia (29 %), nasledovali nerastné palivá (17,9 %), skupina trhových výrobkov (17,6 %) a chemikálie (13,5 %). Podiel priemyselných výrobkov na dovoze do SR bol 8 % a potravín 5 %.

Z tovarovej štruktúry slovenského vývozu aj dovozu je zrejmé, že udržanie a ďalšie zvýšenie výkonnosti zahraničnoobchodného sektora SR je podmienené uskutočnením štruktúrnych zmien v produkčnej sfére ekonomiky. Ide o potrebu zníženia prevažne dovozom zabezpečovanej vysokej energetickej, surovinovej a materiálovej náročnosti produkcie, ako aj o postupnú reštrukturalizáciu vývozu od konjunktúrne vysokocitlivých polotovarových položiek v prospech zvýšenia podielu produkcie s vyššou mierou pridanej hodnoty.